

Türkiye’de Yetişkin Eğitimi Tarihine Genel Bir Bakış

An Overview of the History of Adult Education in Turkey

 <https://doi.org/10.52105/temelegitim.14.2>

Taha Yasin BACAKOĞLU¹

 <https://orcid.org/0000-0001-8369-7840>

Geliş Tarihi/Received: 02/01/2022 Kabul Tarihi/Accepted: 30/03/2022 Yayın Tarihi/Published: 15/04/2022

Özet:

Türkiye’de Selçuklu’dan Osmanlı’ya, Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar gerek örgün eğitim kurumları gerekse yaygın eğitim kurumları aracılığıyla yetişkinlere çeşitli amaçlarla eğitimler verilmiştir. Halk eğitimi, toplum eğitimi, yetişkin eğitimi veya yaygın eğitim gibi çeşitli adlarla gerçekleştirilen bu eğitimler genellikle okul dışındaki bireylere yönelmiş düzenli ve örgütlü eğitim faaliyetleri olarak ifade edilmektedir. Bir derleme örneği olan bu çalışma, insanlık tarihi kadar eski olan yetişkin eğitiminin Türkiye’deki gelişim sürecinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de yetişkin eğitimi konusunda cumhuriyet öncesinde, cumhuriyetin erken döneminde ve günümüzde etkili olan bazı kurum ve kuruluşlar amacı, kapsamı ve faaliyetleri bağlamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Tarihi, Yetişkin Eğitimi, Hayat Boyu Öğrenme, Sosyoloji

Abstract:

From Seljuk to Ottoman, from Ottoman to Turkish Republic, adults have been given educations in various purposes by means of both formal and widespread education in Turkey. These educations given in the name of public education, community education, adult education or widespread education are described as regular and organized educational activities for individuals out of school in general sense. The current study that was carried out with the review research was conducted to investigate the development process of adult education in Turkey, which is as old as human history. In this context, some institutions and departments which have had an effect in pre-republican period, in early republican period and in current time were investigated in terms of their aim, content and activities.

Keywords: History of Education, Adult Education, Life-Long Learning, Sociology

Önerilen Atıf Bilgisi/To Cite This Article: Bacakoglu, T. Y. (2022). Türkiye’de yetişkin eğitimi tarihine genel bir bakış, *Temel Eğitim Dergisi*, 14, 18-29.

Bu makale Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır. Makalenin okuma, indirme, kopyalama, dağıtma ve yazdırma hakları herkes için kalıcı olarak serbest bırakılmıştır.

This article is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license and permanently free for everyone to read, download, copy, distribute and print.

1. Giriş

İnsan davranışlarının iki ana kaynağı vardır. Bunlardan biri doğuştan getirilenler diğeri ise sonradan kazanılanlardır. İnsanlar doğum öncesinden başlayarak çevresiyle sürekli etkileşim içindedir. Bu etkileşim insan hayatının ilk zamanlarında yakın çevresiyle sınırlı olsa da insanların yaşı ilerledikçe arkadaş grupları, yaşadığı sosyal çevre, uluslar ve uluslararası deneyimlerle gelişerek devam eder. İnsan davranışlarında eğitimin rolüne bakıldığında eğitimin genellikle sonradan kazanılan davranışlarla ilgili olduğu söylene de insanın doğuştan sahip olduğu davranışların geliştirilmesine odaklandığını söylemek

¹ e-mail: tahayasinbacakoglu@gmail.com

de mümkündür (Senemoğlu, 2020). Aslında eğitimi tanımlarken hangi açıdan bakıldığı, nereye ulaşılacak istendiği önemlidir. Eğitim kavramını; kültürel mirasın aktarılması, insanın hayatında kullanacağı bilgi ve becerilerin kazandırılması, insanlara birtakım bilgileri öğretmekten ziyade bilgiyi elde etme yollarının öğretilmesi veya bir işi yapabilecek yeterliklerin kazandırılması gibi birçok farklı açıdan açıklamaya çalışan görüşler vardır (Kale, 2014). Bunların yanı sıra "Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik yönde değişim meydana getirme süreci" şeklindeki tanım eğitim bilimcileri arasında en çok kabul gören tanımlardan biridir (Ertürk, 1988).

Eğitim sistemi örgün eğitim, yaygın eğitim ve algın eğitim olarak sınıflanabilir. Örgün eğitim okulöncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğrenim şeklinde sıralanan her kademedede kurumlaşmış ve devamlılık içinde diğer bir ifadeyle birbirinin devamı niteliğindeki eğitim sistemidir. Algın eğitim ise, diğer eğitim faaliyetlerinin dışındaki sosyal örgütler marifetiyle yürütülen, insanlara birtakım yeterliklerin kazandırıldığı sistemdir. İnsanlar sosyal çevresindeki insanlarla kurduğu etkileşim sürecinde bu eğitimi almaktadır. Bu süreçte TV, gazete veya radyo gibi teknolojik araçlar da etkili olmaktadır. Yaygın eğitim ise örgün eğitimin dışında sistemli olarak yürütülen diğer bir ifadeyle planlı ve programlı olarak faaliyet gösteren sistemdir (Güneş ve Devenci, 2021).

Çocuk ve gençler daha çok örgün eğitimden yetişkinler ise yaygın ve algın eğitimden faydalanmaktadır. Örgün eğitimin ekonomik olmaması, fazla zaman alması, hedeflerinin kısıtlı olması ve belirli yaş aralığındaki bireylerin eğitimine odaklanması gibi sınırlıklarından dolayı ülkeler yaygın eğitime (halk eğitimine) önem vermektedir. Yaygın eğitim daha önceki adıyla halk eğitimi kavramı; yetişkin eğitimi, sürekli eğitim, okul dışı eğitim ve hayat boyu eğitim gibi farklı kavramlarla anılsa da bu kavramların tamamı örgün eğitim dışında yetişkinlere verilen eğitime işaret etmektedir (Kurt, 2000). Bakanlık bünyesindeki Yaygın Eğitim Kurumları ilgili yönetmeliğinde halk eğitimi şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademelerden çıkmış kişilere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim-öğretim-üretim rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümüdür" (MEB, 2006).

Celep'e (2003) göre ise bir eğitsel faaliyetin halk eğitimi sayılabilmesi için verilen şu koşulları sağlaması gerekir:

- Okul çağında olanlara okul dışında verilmesi ve işi okula gitmek olmayan diğer bir ifadeyle bir meslek grubunda iş gücüne katılan veya katılmaya uygun olan yetişkinlere verilmesi,
- İnsanların davranış ve becerilerini geliştirmek için öğrenen-öğreten ilişkisinin inşası,
- Öğrenen-öğreten ilişkisinin programlı olması,

Tarihsel süreç içinde halk eğitiminin, yukarıda verilen koşulların yanında toplumsallaşmayı sağlama, insanlara mesleki yeterlikler kazandırma ve onların kişisel gelişimlerine katkı sağlamak başlıca görevleri olmuştur (Celep, 2003). Yetişkin eğitiminin tarihini, insanlık tarihiyle başlatmak çoğunlukla kabul gören bir görüştür. İnsanlığın yaradılışına tekabül ettiği düşünülen Paleolitik Çağ'da (M.Ö. 2000000-1000) avcı ve toplayıcı olarak yaşayan ilk insanlar avlanabilmek, yemek pişirmek ve düşmanlarına karşı kendilerini koruyabilmek için küçük baltalar, bıçak, keski, çanak, çömlek gibi araçlar üretmişlerdir. Bu araçların nasıl üretildiğini deneyimli ve becerikli yetişkinlerin, kendilerinden daha genç olan insanlara öğretmesi yetişkin eğitiminin başlangıcı sayılabilir (Bilir, 2009). Yetişkin eğitiminin tarihsel süreçteki gelişim ve değişimine Maslow'un ihtiyaçlar piramidi bağlamında da bakılabilir.

Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi'nin en alt basamağında fizyolojik ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu basamakta bireyin bir canlı olarak ihtiyaç duyduğu ve hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan yeme, içme, solunum yapma, uyuma, boşaltım yapma ve üreme gibi ihtiyaçlar bulunmaktadır. İkinci basamakta güvenlik ihtiyacı bulunmaktadır. Bu basamak insanın güven duygusu içinde yaşamasını, malını-mülkünü korumasını ve geçimini sağlayabileceği bir işte çalışmasını kapsamaktadır. Üçüncü basamakta kişinin sevgi/aidiyet ihtiyaçlarıyla ilgilidir. Bu basamakta kişinin sevilmesi ve ait olmasıyla ilgili olan ikili ilişkilere veya toplumsal ilişkilere olan ihtiyaçlarıdır. Dördüncü basamak toplum nezdinde saygın bir birey olmaktır. Bireyin toplumda saygınlık kazanabilmesi için eğitim ve iş hayatında kazandığı başarılar etkili olmaktadır. Son basamak ise kendini gerçekleştirmedir. Az insanın ulaşabileceği bu basamakta kişinin kendinin sınırlıklarının ve yeterliklerinin farkında olması, kişisel kapasitesini maksimum düzeyde kullanabilmesi, yaratıcı ve erdemli olma gibi özellikleri kapsamaktadır (Maslow, 1943, s. 370-396). Yetişkin eğitimi açısından konunun daha iyi anlaşılması için yetişkin eğitimi zorunlu yapan ihtiyaçlar şu şekilde sıralanabilir (Kurt, 2000): öğrenme ihtiyacı, meslek ve etkin rol isteği, güvenme ihtiyacı, olgunlaşma ihtiyacı, statü ve saygı isteği, üreticilik isteği, dinlenme isteği ve boş zamanı değerlendirme isteği... Bu ihtiyaçlar tarih içinde insanların içinde bulunduğu şartlara göre bazen öğrenme ve gelişme ihtiyacı olarak bazen de boş zamanını değerlendirme olarak kendini göstermiştir.

Yetişkin eğitimi bir yönüyle de sosyolojiyle ilgilidir. Eğitim, öğrenme sürecinin kurumsallaşmış biçimi olarak da anılmaktadır. Kurumsallaşma ise toplumsal kurum biçimini kazanmış birtakım toplumsal hedeflerin benimsendiği ve devamlılık iktiza eden bir süreç olarak kabul gören sosyolojik bir kavramdır. Yetişkin eğitim programları sosyal ve siyasal ihtiyaçlarla birlikte her zaman ekonomik ihtiyaçlarla iç içe olmuştur (Avcı, Kıran, 2021). Cumhuriyet öncesi dönemin ahilik teşkilatı, erken dönem cumhuriyet yıllarında köy enstitülerinde yetiştirilen öğretmenlerin köylerde modern tarım ve hayvancılık tekniklerini öğretmesi veya günümüzdeki meslek edindirme kursları yetişkin eğitiminin toplum ekonomisiyle ilişkisine örnek gösterilebilir. Ayrıca yetişkin eğitiminde sosyolojinin araştırma sahasına giren konuların öneminin arttığına göstergelerinden biri de UNESCO'nun yetişkinlerin eğitimi konu edinen toplantılarıdır. Bunun minvalde yürütülen Montreal Uluslararası Yetişkin Eğitimi Araştırmaları Semineri'ndeki görüşmeler, sosyolojinin yetişkin eğitimiyle ilgili konulara sağlayabileceği katkılara ilişkin göstergeler bulunmaktadır. Bu raporda, yetişkinlik araştırmalarında sosyolojik konuların temel konular haline geliyor olması; yetişkin eğitiminin psikolojiyle ilgili olan yönlerinin yanında sosyolojiyle ilgili olan yönlerinin de vurgulanması; yaş, ırk, cinsiyet, kültürel ve dini ayrımcılığa ilişkin araştırmaların çeşitlenmesi ve bunların toplumsal cinsiyet ve işsizlik gibi konularla olan ilişkisi dikkat çekmektedir (Belanger & Blais, 1995. Akt. Avcı ve Kıran, 2021).

Modern zamanlarda yetişkin eğitimi faaliyetlerinin amaçları çoğunlukla benzer olmakla birlikte hareket noktası ve çalışma yöntemleri ülkeler arasında farklılıklar gösterebilir. Devletlerin içinde buldukları durum ve öncelikli ihtiyaçlarının yanı sıra, o milletin özelliklerine göre verilecek eğitimin kapsam ve içeriği değişebilmektedir. Geray (2002) yetişkin eğitiminin tarihsel süreç içinde kazandığı rolleri şu şekilde incelemiştir:

- İnsani ve hayırseverlik duygularıyla yapılan bir eğitim olarak başlayan süreçten; kamu görevi yönü ağır basan bir özellik kazanmış ve siyasal iktidara insan yetiştirme görevini üstlenmiştir.
- Örgün eğitimden yoksun kalanların eğitilmesi ile birlikte örgün eğitim alanların hayatı boyunca eğitilmesi görevini üstlenmiştir.
- Belli bir grubun ya da sınıfın diğer bir ifadeyle sadece seçkinlerin eğitilmesi yerine tüm halkın eğitimine odaklanmıştır.

- Yetişkinlerin bireysel yeteneklerini geliştirmek amacının yanı sıra, bireyin toplum ve grup içindeki görevini daha iyi kavramasına, bunu daha iyi yerine getirmesine yardımcı olmak amacıyla ön plana çıkmıştır (Aktaran: Bilir, 2009).

Türkiye’de Yetişkin Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Bu bölümde çalışmanın kapsamı bağlamında Türkiye’de yetişkin eğitiminin tarihsel gelişim süreci hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye’de yetişkin eğitimi cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası yetişkin eğitimi olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yetişkin Eğitimi

Selçuklu ve Osmanlı devletlerindeki medreseler ile II. Mehmet dönemindeki Enderun Mektepleri en eski örgün eğitim kurumları olarak yetişkin eğitimi konusunda az da olsa önemli faaliyetler göstermişlerdir. Ayrıca esnaf kuruluşları, silahlı kuvvetler ve gönüllü kuruluşlar eliyle yetişkinlere yönelik eğitimler verilmekteydi. (Okçabol, 1994, akt. Kurt, 2000). Osmanlı Devleti’nde yetişkin eğitimi Karahanlı ve Selçuklularda olduğu gibi mescitler, camiler, tekkeler, zaviyeler ve ribatlar yoluyla verilmiştir. Osmanlı Devleti’nde ayrıca loncalar, kütüphaneler, sahaflar, âlimler evi, edipler meclisi, kıraathanelerde yapılan faaliyetler yetişkin eğitimi bağlamında değerlendirilebilir. Medrese öğrencilerinin özellikle Recep, Şaban ve Ramazan aylarında Anadolu’daki köylere giderek halkı dini konularda bilgilendirmeleri anlamına gelen cer uygulaması hem öğrencilerin staj yapmasını sağlıyor hem de yetişkinlerin eğitimine doğrudan katkı sağlıyordu. Ayrıca Osmanlıların Hristiyan gençlere Müslümanlık eğitimi veren yeniçeri ocağında, devlet adamı yetiştiren Enderun mektebinde ve Osmanlı saraylarında yetişkinlerin eğitimine ilişkin örnekler görmek mümkündür. Aşağıda Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde yetişkin eğitimi veren bazı kurumlar açıklanmıştır (Karagöz, 2019).

Mescitler ve Camiler

Cami ve mescitler, yalnızca ibadet edilen yerler değil aynı zamanda Müslümanların problemlerini konuşup çözüm yolları aradığı; birbirleriyle sohbet edip bilmeyenlerin bilenlerden öğrendiği ortamlar olarak hizmet vermiştir. Özellikle cuma günlerinde bu ibadet yerlerinde tam bir yetişkin eğitimi faaliyetleri yapılmıştır. Çünkü insanlar burada gerek birbirlerinden gerekse İslam âlimlerinden öğrendikleri bilgileri hayatlarında da uygulamışlardır. Bu kurumların halk eğitimi görevlerini zamanımızda da sürdürdüğünü söylemek mümkündür (Kurt, 2000).

Medreseler

Selçuklu ve Anadolu beylikleri döneminde başlayan Osmanlı döneminde giderek gelişen medreseler orta ve yükseköğretimi gerçekleştiren eğitim kurumlarıdır. Medreselerde ülkenin ihtiyaç duyduğu öğretmen, kadı, imam, hekim ve din âlimi gibi çeşitli meslek gruplarından insanlar yetiştirilmekteydi. Medreselerde bir taraftan örgün eğitim faaliyetleri yürütülerek, toplumun ihtiyaç duyduğu mesleklere yönelik insan yetiştirilmiş, bir taraftan da medreselere bağlı kitaplık, bakımevleri ve hastaneler aracılığı ile halka yönelik eğitim ve yardım hizmetleri verilmiştir. Bu kurumlar aracılığı ile uzun yıllar boyunca çok sayıda yetişkine eğitim verilmiştir (Güneş ve Devenci, 2021).

Ahilik

Bir esnaf olan teşkilatı Ahilik XIII-XVIII. yüzyılda Anadolu’nun toplumsal ve ticari hayatında önemli bir rol oynamıştır. Bu teşkilat esnaf arasındaki birlik, dayanışma ve kardeşlik hukukunun gelişmesine katkı sağlamıştır. İçtimai kurumlar olarak faaliyetlerini sürdüren Ahilik teşkilatı, “Âhi” adındaki başkanlarının liderliğinde ticari zorbalıkları engellemek; yabancı tüccar ve gezginleri misafir etmenin yanı sıra toplumsal yardımlarda bulunma görevlerini üstlenmişlerdir (Celep, 2003). Ahilik

teşkilatının önemli ekonomik/ticari bir örgüt olmasının yanı sıra toplumun sosyo-kültürel ve eğitim gereksinimlerini de karşılayan bir teşkilat olduğunu söylemek gerekir. Ahilik örgütü, toplumda ihtiyar ve fakirlere yardım, birtakım eğitim faaliyetleri, zanaatkâr yetiştirilmesi ve ihtiyaç halinde savaflara katılma gibi çok çeşitli alanlarda faaliyet göstermişlerdir (Durak, 2016).

Loncalar

Osmanlı Devleti'nde XVIII. yüzyıldan sonra Ahiliğin yerini alan loncalar almıştır. Esnafar arasındaki düzeni sağlamak ve toplumun ticari geleneğini koruyacak önlemler almak en temel iki görevidir. Ayrıca toplumun ihtiyacı olan mesleklerde usta ve çırak yetiştirmiş; zamanı geldiğinde onların iş yeri açmasına yardımcı olmuşlardır (Celep, 2003).

Ordu

Her ülkede genç ve yetişkinlere savaş ve savunma sanatını öğretmek için eğitim çalışmaları yapılmaktadır. Askerler, orduda askerlik öğrenmenin yanında toplumsal hayatın gerektirdiği bilgi ve becerileri de öğrenmektedir. Bu nedenle ordu yetişkin eğitimi alanında önemli kurumlardan biridir (Güneş ve Devenci, 2021). Selçuklu Devletinden sonra ülkenin ordusu, askerleri acemi oğlan ocaklarında yetiştiren bir yapı olarak faaliyet göstermiş ve Osmanlı Devletinde acemi oğlan ocaklarından seçilen öğrenciler Enderun Mekteplerine yönlendirilmiştir (Celep, 2003).

İlk Düzenli Halk Eğitimi Faaliyetleri

Cumhuriyet öncesi Türkiye'sinde ilk düzenli halk eğitim faaliyetleri XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu faaliyetlerden etki alanı daha kapsamlı olanlardan bazıları şunlardır:

Üniversitelerde Serbest Dersler

Türkiye'de devlet eliyle ilk halk eğitimi faaliyetleri üniversiteler tarafından yapılmıştır. 1862 yılında üniversitelerde genel tarih, fizik, kimya ve diğer bazı derslerde umuma açık dersler verilmiştir. Bu dersler, bilim insanları ve nitelikli kamu çalışanlarının yanı sıra öğretmenler eliyle yürütülmüştür. Sabahları halka açık olarak Kimya ve Müzecilik konularını içeren dersler verilmiştir (Celep, 2003).

Osmanlı Devleti'nde devlet eliyle yapılan yetişkin eğitimi faaliyetlerinin yanı sıra bazı münevver ve devlet adamlarının bireysel çabalarıyla "İlmî cemiyet" adındaki sivil örgütlenmeler aracılığıyla da yaygın eğitim yapılmıştır. Bu bağlamda 1839-1876 yılları arasında fen, eğitim ve kültür tarihi alanında hizmet veren cemiyetler kurulmuştur. Bu cemiyetlerden Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye ile Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye yetişkin eğitimi alanında öne çıkmıştır (Gümüşsoy, 2007).

Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye

Petersburg Sefiri Halil Bey ile ve Münif Paşa'nın liderliğinde faaliyetlerine başlayan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye, Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı münevverlerinin bireysel çabalarıyla ortaya çıkan ilk oluşum olması yönüyle öne çıkmaktadır. Bu cemiyet kendilerine verilen mekânlarda öğrencilere ve yetişkinlere Batı dilleri ve çeşitli fen bilimleri konularına ilişkin ücretsiz dersler vermekteydi. Haftada birkaç kez verilen Batı dillerinin öğretimine ilişkin dersler halk tarafından önemli ölçüde teveccüh görmüştü (Gümüşsoy, 2007). Burada genç ve yetişkinlere yönelik anatomi, harita, coğrafya, resim ve model dersleri verilmekteydi (Eren, 1971, akt. Gümüşsoy, 2007). Halkın eğitimini genel amaç edinen Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'nin bu bağlamdaki en kritik faaliyetlerinden biri kütüphane ve kıraathane açmasıydı. Bu kıraathanelerde yerli gazeteler, popüler Batı gazeteleri ve kitaplar bulunmaktaydı. İnsanlar burada az bir ücret ödeyerek güncel kitap, gazete, dergileri okuyabiliyor; birbirleriyle sohbet ederek hem ülkenin ve hem de dünyanın gündemini takip etme olanağına sahip oluyorlardı (Gümüşsoy, 2007).

Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye

Türkiye’de örgün eğitim kurumlarının dışında, yetişkinlere okuryazarlık kazandırma hedefiyle faaliyet gösteren ilk kurum Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye’dir. Yetişkinlere ücretsiz olarak okuryazarlık ve bazı temel bilgileri kazandırmak için 1865’te kurulan bu kurumun ismi, sonraki yıllarda Darüşşafaka olarak değiştirilmiştir. Bu okullarda Türkiye’nin seçkin münevverlerinden biri olan Namık Kemal de imla dersleri vermiştir. Namık Kemal’in bu okullarda kullanılan okuma-yazma öğretim yöntem ve tekniklerinin dönemin çok ilerisinde olduğuna işaret eden şu tespiti önemlidir: “Bakanlık okullarında altı-yedi yılda Türkçe okuma-yazma öğretilirken, Cemiyet’te altı ayda okuma sökülmetedir” (Şahbaz ve Bağcı, 2008). Bu kurumda dersler üç sınıf halinde yürütülmekteydi. Birinci sınıfta, “okuma öğretimi, yazma öğretimi, temel dini bilgiler, Kur’an okuma, genel kültür”, sonraki sınıfta, “yazım kuralları, yazma becerisi, dil bilgisi” ve son sınıfta, “matematik, yazma eğitimi, geometri ve coğrafya” dersleri verilmekteydi (Kansu, 1930, akt. Şahbaz ve Bağcı, 2008).

Cumhuriyetin Erken Döneminde Yetişkin Eğitimi

Türkiye’de halk eğitiminin zorunluluğunu ortaya çıkaran koşullar politik, mali ve içtimai gelişmelerle iç içedir. Bu gelişmelere uygun olarak kişilerin eğitim ihtiyaçlarını örgün eğitim kurumlarının yalnız başına karşılamasının mümkün olmamasının yanında örgün eğitimin doğasına da uymamaktadır. Türkiye’de halk eğitiminin gerekliliğini ortaya koyan koşullar şunlardır (MEB, 1992, s.61-62) :

1. Nüfusun %41’ini meydana getiren küçük köy toplumlari, ekonomik ve sosyal yönlerden yeterince gelişmemişlerdir. Bu toplumlar ilerlemek ve durumlarını iyileştirmek için gereken bilgi ve beceriden yoksundur.
2. 1985- 1990 nüfus sayımlarına göre 6 ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun %22.5’i okuma-yazma bilmemektedir. Bunların çoğu zorunlu öğretim çağı sınırının dışında kalmaktadır.
3. Bazı yurttaşlarımız okuma yazma bilmelerine karşın, bir mesleki ve teknik öğretimden geçmemişlerdir. Bunların değişen ve gelişen yaşam koşullarına kolayca uyum sağlamalarını olanaklı kılacak bir eğitim sistemine gereksinim vardır.
4. İnsana yaşamı boyunca gerekli olan bütün bilgi, beceri ve alışkanlıkların okul yıllarında ve yalnız okul eğitimi ile kazandırılması olanaklı değildir. Birey ve toplumlara, gerekli bilgi ve becerilerin iş içinde, gereksinme duyuldukça, sürekli olarak verilmesi daha etkin ve verimli bir yoldur.
5. Yaşamda geçerli bütün sanat ve mesleklerin ayrı birer okulu yoktur. Bunlar için mutlaka okul açmak gerekmez. Ancak bütün bu iş ve sanatlarda çalışacak insanlara ve bunların yetiştirilmesine gereksinim vardır.
6. Küçük toplum birimleri, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izleyememektedir. Buralara henüz modern teknolojinin gerektirdiği örgütlenme ve iş bölümü girememiştir. Halk geri ve ilkel yöntemlerle çalışmaktadır.
7. Halkımız genellikle kadercilik anlayışına göre yaşamını sürdürmektedir. Çeşitli olaylar onlarda güvensizlik uyandırmıştır. Halkı boş ve yanlış inançlardan kurtarmak, toplumun doğru düşünme, iyi ve güzeli bulma yeteneklerini beslemek ve geliştirmek gerekmektedir.
8. Bütün vatandaşlar güzel sanatlardan, spor etkinliklerinden ve eğitsel eğlencelerden gereği gibi yararlanamamaktadır.
9. Vatandaşlar toplumsal sorunlardan çok, kişisel mesleklere yönelmekte, kendi aralarında ve devletle sıkı bir işbirliği yapmamakta ve toplumsal dayanışmayı geliştirememektedir.

10. Devlet kavramını, hukuk düzenini, Atatürk devrimlerini ve demokratik yönetimin ana ilkelerini vatandaşlara anlatmak, benimsetmek, ulusal birlik ve dayanışmayı güçlendirmek, bireyleri birbirine saygılı hoşgörülü bir düzeye ulaştırmak zorunludur.

11. Toplumun kendi yapısına, değer yargılarına ve kalkınma amaçlarına uygun bir ortam yaratacak şekilde onları yönlendirmek; özellikle köy ve kasabalarda yaşayan bireyleri, kendi güçleri ile devletin olanaklarına birleştirmek suretiyle çözüm yolu bulabilen ve kendi kendilerine karar verebilen insanlar haline getirmek gerekir (akt. Celep, 2003)".

Çalışmanın kapsamı bağlamında cumhuriyetin erken döneminde yetişkin eğitimi faaliyeti gösteren bazı kuruluşlar açıklanmıştır.

Halk Eğitimi Şubesi

Cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda yetişkin eğitimi vermek amacıyla MEB'e bağlı olarak Talim ve Terbiye Dairesi bünyesinde, Halk Terbiyesi Şubesi kurulmuştur. Yetişkin eğitimi faaliyetleri bir süre bu şubede yürütüldükten sonra, bu şube kapatılmış ve 1952'de Yükseköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak yeniden açılmıştır. Ardından yeniden İlköğretim Genel Müdürlüğünde bağlanan Halk Eğitimi Şubesi ve 1960 yılında Genel Müdürlük olmuştur (Celep, 2003; Güneş ve Deveci, 2021).

Halk Derslikleri

Halk derslikleri 1927 yılında birtakım sebeplerle hiç okula gidememiş veya istediği kadar okuyamamış olan kişilere hizmet vermekteydi. Bu kuruluşların temel amacı bir vatandaşın bilmekle yükümlü olduğu temel yurttaşlık bilgilerini yetişkin vatandaşlara öğretmek, onların ulusal kültür ve bilincini güçlendirmektir (Celep, 2003; Güneş ve Deveci, 2021).

Millet Mektepleri

Atatürk'ün öncülüğünde Latin harflerinin kabulüyle birlikte 1928 yılında millet mektepleri açılmıştır. Albayrak'a (1994) göre Millet Mekteplerini beş gruba ayırmak mümkündür (s. 475-477):

"Sabit Millet Mektepleri: Genellikle okul olan yerlerde açılan eğitim kurumları olup, 1929 yılından itibaren yetişkinlere hizmet vermiştir. Sabit Millet mekteplerinde öğrenim süresi dört ay olarak belirlenmiş ve ihtiyaca göre kadın, erkek veya karma sınıfların açılabilmesi yetkisi yönetim kurullarına devredilmiştir.

Gezici Millet Mektepleri: Okulu olmayan köylerde yalnızca bir dönem için açılan bu eğitim mekteplerinde öğleden önce 12-16 yaş arasındaki gençler, öğleden sonra da 16-45 yaş arasındaki yetişkinler eğitim almışlardır. Yetişkinlere eğitim verecek öğretmenler kadro fazlası öğretmenlerden veya öğretmenlik yapmaya elverişli kişilerden seçilmiş ve yetişkinler için ayrı akademik kurlar düzenlenmiştir.

Özel Millet Mektepleri: Bu mektepler devlet kuruluşları, belediyeler, tekell müdürlükleri, bankalar, demiryolu ve liman idareleri, hapishaneler, sermayesinin yarısından fazlası devlet tarafından karşılanan şirketler, sürekli olarak çalışan en az 20 memur, işçi ve çiftçi çalıştıran fabrika ve çiftliklerdir. Buralarda çalışan kişilere okuma-yazma öğretilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Bu yerlerin denetleneceği, sorumluluklarını yerine getirmeyenler hakkında soruşturma açılacağı ve her türlü giderlerinin ilgili kuruluşlar tarafından karşılanacağı kararlaştırılmıştır.

Köy Yatı Dershaneleri: Okulu olmayan köylerde yaşayan 12-18 yaşları arasındaki köy çocuklarını okutmak amacıyla il ve ilçe merkezlerinde açılmıştır. Bu okullara devam eden yoksul köy çocuklarından ücret alınmamakla birlikte, durumu uygun olan öğrencilerden yılda 4 taksitte ödenmek üzere 100 lira alınmıştır. Bu okulların giderlerinin bir bölümü de millet mektepleri bütçesinden karşılanmıştır. Bu okullardan 1930 yılında Afyon ilinde 5, Kastamonu, Tosya ve Tekirdağ'da ise birer

tane olmak üzere toplamda 8 adet açılmıştır. Bu okullar daha sonra açılacak köy enstitülerinin ilk örnekleri sayılabilir.

Halk Okuma Odaları: 1930 yılında açılmasına başlanan bu odaların amacı, okuma yazmayı öğrenmiş olan vatandaşlara okuma yazmayı sevdirmek, yetişkinlerin ilgilendikleri konularda bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Bu odalardan 1933 yılına kadar 119'u kentlerde 659'u da köylerde olmak üzere toplam 778 adet açılmıştır. Bu odalar millet mekteplerinin bir yan kuruluşu olarak kabul edilebilir."

Millet Mekteplerinde yalnızca okuryazarlık eğitimi verilmiyordu. Aynı zamanda vatandaşlık, aritmetik ve sağlık eğitimi dersleri de veriliyordu. Böylece hem kendisine hem de ülkesine faydalı insanlar yetiştirilmesi hedefleniyordu (Güneş ve Devci, 2021).

Halkevleri

Türk Ocaklarının 1931 yılında kapatıldıktan sonra, yeni rejiminin vatandaşlar tarafından kabul görmesi amacıyla Cumhuriyet Halk Partisi'nin [CHP] bir alt kuruluşu olarak Halkevleri hizmete açılmıştır. Halkevleri 9 Şubat 1932 yılında açılarak ve on dört ayrı şubesiyle faaliyetlerine başlamıştır. Halkevlerinden iki önemli beklenti vardır. Bunlardan birincisi halkı eğiterek devrimi içselleştirmelerini sağlamak, diğeri ise devrimlerin ilkelerinin benimsenmesi bağlamında çalışmaya isteksiz olan entelektüelleri bu konuda isteklendirmektir (Atatürk Ansiklopedisi, 2022).

Halkevlerinin hizmete açılmasıyla, bu oluşumdan akıl ve bilimin ön planda tutulduğu modern Türkiye'nin inşasındaki kritik görevini icra etmesi planlanmıştır. Böylece yeni kurulan Cumhuriyet'in varlığını sürdürmesi sağlanacaktı. Merkez Halkevinin açılışına katılan Recep Peker konuşmasında, Halkevlerinin bu stratejik rolünün altını çizmiştir (Gökçe, 2019). Halkevlerinin yönetimi CHP tarafından yürütülmekteydi. Halkevleri, halkın yönelimlerine uygun olarak etkinlik gösterebilmesi için dokuz şubeye ayrılmıştı. Modernleşmek amacıyla zaman zaman balolar yapılabilirdi. Gerek CHP'liler gerekse Halkevi üyeleri düğün ve nişan törenlerini Halkevlerinde icra edebilirdi (Sarınay, 2008). Halkevleri cumhuriyetle birlikte kabul edilmeye başlanan bazı ilkelerin içselleştirilmesine destek olmuşlardır. Bilhassa kadınların yeni sosyal kimliğinin öne çıkarılması; sinema, resim, müzik gibi sanat alanlarını icra edebilmeleri ve kadınların da katıldığı danslı ve çaylı etkinliklerin düzenlenmesi gibi faaliyetler şehir hayatında yansımalarını hızlıca göstermiştir (Atatürk Ansiklopedisi, 2022).

Halkevleri, Dil-Edebiyat-Tarih Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Spor Şubesi, Temsil Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi, Temsil Şubesi, Köycülük Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi olmak üzere dokuz şubeden oluşmaktaydı (Atatürk Ansiklopedisi, 2022). Diğer bir ifadeyle Atatürk devrimlerini yaymak ve sağlamlaştırmak, vatandaşları sosyo-kültürel bağlamda geliştirmek amacını taşıyan Halkevleri, güzel sanatlar, müzik, tarih, halk dershaneleri, köycülük, el işi kursları, sosyal yardım, kütüphane ve dil bilgisi eğitimi gibi çeşitli alanlarda etkinlikler göstermişlerdir. Halkevleri, dokuz şubesiyle beraber hedefi toplumu eğitmek olmuştur (Çeçen, 2000). 1933 yılında yürürlüğe giren 2287 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Örgüsü ve Görevleri ile İlgili kanunla halkevlerinin yürüttüğü faaliyetler İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir (Celep, 2003).

Köy Enstitüleri

Eğitim alanında köylerde yaşayan halk ile şehirliler arasındaki dengiyi eşitlemek ve köy halkına pratik bilgi vermek amacıyla 1936'ta Saffet Arıkan'ın Vekilliği döneminde Köy Eğitmeni projesi uygulamasına başlanmıştır. Askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapan gençler, Ziraat Bakanlığının işbirliğiyle, modern tarım tekniklerini uygulayan Mahmudiye Devlet Üretim Çiftliği'nde yetiştirilerek köylere gönderilmiştir. Bu uygulamanın temel amacı hem köylere öğretmen sağlamak hem de modern üretim araçlarının kullanımını köylülere öğretmek için üretimi desteklemektir. İsmail Hakkı Tonguç

liderliğinde ilk adımları atılan projenin etkililiğinin yüksek olması, Köy Enstitüleri'nin kurulması için alt yapı oluşturmuştur (MEB, 2022a).

Köylülerin eğitim gereksinimi yalnızca okuma-yazma öğrenmeyle sınırlı değildi. Bunun yanında bulaşma özelliği olan hastalıklarla savaşıma, tarım ve hayvancılığa ilişkin üretim faaliyetlerinde bilinçlenmeye ihtiyaç duymaktaydı (Aysal, 2005). Bu problemler başta olmak üzere köy halkına okuma-yazma, ilköğretim eğitimi, sağlık olanaklarının kırsal bölgelere ulaştırılması, köylerin ekonomik olarak kalkınması ve köy halkına önderlik edecek insanların yetiştirilmesi bu kurumların başlıca amaçlarındandı. Bu bağlamda çağdaş, demokratik bir toplum oluşturulabilmesi için okuryazarlığın tüm nimetlerinden yararlanan, memlekete hizmet edecek, üretici, çağdaş, laik, devrimci, milliyetçi, halkçı, devletçi ve cumhuriyetçi yurttaşlar yetiştirilmesi amacıyla bu faaliyetlere öncülük edebilecek zeki köy çocukları eğitilerek köy öğretmenleri yapılmıştır (Gülbitti, 2020). Bu öğretmenlerin eğitim faaliyetlerinin yanı sıra köylülerin çiftçilikte ortaklaşa kullanabilecekleri tarım araçları almaları, çok çeşitli kooperatifler kurarak işletmelerine liderlik etmeleri hedeflenmiştir. Köy öğretmenlerinin görevi yalnızca okuldaki eğitim faaliyetlerini yürütmekle sınırlandırılmamış, bunun yanında köydeki yetişkinleri eğitmekle de görevlendirilmiştir. Bu öğretmenler, kırsal alanlardaki vatandaşların eğitilmesi ve kalkındırılması için kritik çalışmalarda bulunmuştur (Celep, 2003).

Köy Enstitülerinin aleyhindeki eleştiriler 1943 yılında yapılan İkinci Eğitim Şûrası'nda açıkça ifade edilmeye başlanmıştır. Birtakım müspet gelişmelerin yanında Enstitülerin yaptıkları bazı şeyler sert eleştirilere sebep olmuştur (Aysal, 2005). Turan'a (1999) Köy Enstitülerine ilişkin eleştirileri şu şekilde belirtmiştir: Enstitülere sadece köylülerin çocuklarının girmesi ve mezun olduklarında da tekrar köylerde çalışması, ülkede bir şehirli-köylü ikiliği doğurmaktadır. Bu ikilik Atatürk ilkelerinden biri olan Halkçılıkla uyusmamaktadır. Bu kurumlarda aşırı solcu ve komünist düşünceyi yayan faaliyetler yapılmaktadır. Köylülerin okul inşasında, temizlik veya diğer bakım işlerinde çalıştırılmaları SSCB'ye ve diğer komünist devletlere benzetilmektedir. Bu şekildeki yürütülen eğitim faaliyetleri de Atatürk ilkelerinden Milliyetçilik ilkesine uymamaktadır. Enstitülerin yönetiminde çoğunlukla solculuğu ve komünistliğiyle bilinen kişiler bulunmaktadır. Okul veya öğretmen evi inşasında çalışma zorunluluğu ve çocuklarını okula göndermede köylülere getirilen yükümlülükler köylüleri çok yıpratmaktadır. Ayrıca her bölgede tek tip okulların inşa edilmesi zorunluluğu daha fakir ve engebeli bölgelerde köy halkını çaresiz bırakmaktadır. Köylülere yüklenen bu yükümlülükler Atatürk ilkelerinden eşitliğe uymamaktadır. Öte taraftan köylü çocukların yatılı kaldığı Enstitülerde uygulanan karma öğretim, yani kız-erkek beraberlikleri, Türk aile yapısına ve ahlâki anlayışına uymamaktadır. Demokrat Parti'nin ilk kabinesinde Milli Eğitim Bakanı olarak görev alan Tevfik İleri döneminde çıkarılan 27 Ocak 1954 gün ve 6234 sayılı kanunla, "Köy Enstitüleri" bütünüyle öğretmen okullarına dönüştürülerek kapatılmışlardır (Aysal, 2005).

Günümüz Türkiye'sinde Yetişkin Eğitimi

Türk Milli Eğitim Sistemi 1973 yılında kabul edilen, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki alt alana ayrılmıştır (Türkoğlu ve Uça, 2011). Yetişkin eğitimi faaliyetlerine yaygın eğitim adıyla hizmet verilirken sonraki yıllarda yeni ismi hayat boyu öğrenme olarak değişmiştir. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne hayat boyu öğrenme faaliyetlerini düzenleyen halk eğitimi merkezleri, olgunlaşma enstitüleri ve açık öğretim okulları bağlanmıştır.

Açık Öğretim Ortaokulu ve Liseleri

Türkiye Cumhuriyetinde uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin ilk önemli adım 1958 yılında atılmıştır. Bu önemli adımla birlikte açık öğretimle okul bitirmek isteyen vatandaşlara hazırlık eğitimleri mektupla verilmeye başlanmıştır. Bakanlık bünyesinde kurulan Mektupla Öğretim Merkezi 1974 yılında Mektupla Öğretim Okuluna dönüştürülmüştür (MEB, 2020). Sonraki yıllarda açık öğretim ile ortaokul ve lise eğitimi verilmiştir. Açık öğretim ortaokulu ilkokul mezunu olup okul çağını geçmiş bireylere hizmet

vermektedir. 1998-1999 eğitim-öğretim yılında 68 bin 886 öğrenciyle faaliyetlerine başlamıştır. Kuruluşunun on beşinci yılında aktif öğrenci sayısı 250 bini aşmış ve mezun sayısı 433 bine yaklaşmıştır. Açık öğretim ortaokulundan mezun olan kişilerden yaklaşık 200 bin kişi açık öğretim liselerine kayıt yaptırmıştır. Yurtdışı programları ve UNICEF işbirliğiyle 2000 yılından itibaren kızlar için Açık İlköğretim Okulu Öğrenme Merkezleri uygulamaları başlatılmıştır (MEB, 2020).

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünde; açık öğretim bağlamında Açık Öğretim Lisesi, Açık Öğretim İmam Hatip Lisesi, Mesleki Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu ve Olgunlaşma Enstitüleri eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetler teknolojinin gelişip yaygınlaşmasının etkisiyle uzaktan eğitim derslerinin 1992-1993 eğitim-öğretim yılında Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı'na bağlı uzaktan öğretim teknolojileriyle lise denginde eğitim veren AÖL'nin kurulmasıyla başlamıştır. AÖL, 2011 yılından bugüne faaliyetlerini Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak sürdürmektedir (MEB, 2020). AÖL müfredatının kapsamı örgün eğitimdeki okulların müfredatlarıyla aynı olmasına rağmen, bu okullar yapı ve işleyiş bağlamında diğer örgün eğitim kurumlarından bazı farklılıklar göstermektedir. İlgili yönetmeliğe bağlı olarak ders geçme ve kredi sistemine göre mezun vermekte ve AÖL uzaktan öğretimin temel süreçlerinden faydalanılmaktadır. Örneğin örgün eğitimle yürütülen temel liselerin 2006'da dört seneye çıkarılmasıyla birlikte AÖL'de de dört yıla çıkarılmıştır (MEB, 2020). Hayat Boyu Öğrenme Genel müdürlüğüne bağlı olarak açık öğretim eğitimlerinin yanı sıra bir de Olgunlaşma Enstitüleri ve Halk Eğitim Merkezleri vardır.

Olgunlaşma Enstitüleri, Türkiye'de kadınların meslek edinmelerine katkı sağlayan önemli kurumlarından biridir. 1945 yılında kurulan bu kurumların eğitim süresi iki yıldır. Olgunlaşma Enstitüleri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde faaliyet gösteren Kız Sanayi Mektepleri'nin devamı olarak görülebilir (Akşit 2005). Olgunlaşma Enstitülerini el sanatları ile uğraşan diğer kurumlardan ayıran en önemli farklılığı "gelenek aktarımı" misyonu olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle kendileri gibi el sanatları eğitimi veren meslek liselerinden ve özellikle halk eğitimlerden ayıran en temel fark, olgunlaşma enstitülerinde üretilen ürünlerin geleneğe yaslanmasıdır (Gürçayır Teke, 2017). Günümüzde aktif olarak çeşitli illerde (Ankara, İstanbul, Kayseri, Mardin vb.) yirmi dört farklı şubesiyle yetişkin eğitimi vermeye devam etmektedir (MEB, 2022b).

2. Tartışma ve Sonuç

Cumhuriyet öncesi yetişkin eğitimi veren kurum veya örgütlerin genel halka dini bilgilerini öğretimi, sosyal hayata ilişkin adab-ı muaşeret kurallarının öğretimi ve ticari/ekonomik bilgi ve becerilerin kazandırılmasına odaklanıldığı söylenebilir. Karagöz'e (2019) göre Türk-İslam medeniyetinin önemli kurumlarından bir olan ahilik teşkilatının temel amaçlarından biri toplumsal hayatın kurullarına uygun medeni insan yetiştirmek, diğeri ise din ve gelenekten beslenen ticaret kurallarının öğretilmesi suretiyle kâmil insan yetiştirmektir.

Cumhuriyetin kurulma ve kökleşme sürecini kapsayan erken dönem cumhuriyet yıllarında Atatürk devrimlerinin halka benimsetilmesi ve halka okuryazarlık becerilerinin kazandırılması veya güçlendirilmesi o yıllardaki halk eğitiminin en başat amaçlarından olduğu söylenebilir. Yine ülkenin sosyolojik özelliklerine uygun olacak şekilde kırsal bölgelerde tarım ve hayvancılığa ilişkin ekonomik faaliyetlerin artırılması ve modernleştirilmesinde halk eğitimi önemli bir rol üstlenmiştir. Karabacak'a (2021) göre Cumhuriyetin kuruluş döneminde örgün eğitime yeterince talep olmadığı için yetişkin eğitimi ayrı bir önem kazanmıştır. Bu dönemde yürütülen yaygın eğitim faaliyetlerinde özellikle okuma-yazma kurslarına ağırlık verilmiş ve cumhuriyetin temel ilkelerini halkın içselleştirmeleri için yoğun çaba harcanmıştır. Güneş ve Deveci (2021) ise Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki halk eğitimi faaliyetlerinin inkılapları yaymak, kökleştirmek, halkı toplumsal ve kültürel açıdan olduğuna işaret etmektedir.

Günümüz yetişkin eğitimine ilişkin çeşitli sivil toplum kuruluşları, medya araçları, düşünce kuruluşları veya şirketler önemli çalışmalar yürütse de çalışma kapsamının dışında olduğu için bu bağlamda bir yargıya varmak mümkün değildir. Ancak çalışma bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen yetişkin eğitimlerinin genel olarak örgün eğitim al(a)mayan bireylere eğitimde fırsat eşitliği sağlamak amacıyla ortaokul ve lise eğitimi verdiği, genellikle kadınlara yönelik el becerisine ve meslek edindirmeye yönelik eğitimlerin verildiği ve mesleki-çıraklık eğitimine yoğunlaştığı söylenebilir. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün [HBÖGM] (2019) İzleme ve Değerlendirme Raporu incelendiğinde yetişkin eğitime katılımın son yıllarda önemli ölçüde arttığı belirtilmektedir. Rapora göre katılımcıların çoğunu kadın kursiyerler oluşturmaktadır. Kadın kursiyerlerin tercih ettiği eğitimlere bakıldığında, en çok katılım sağlanan programların el sanatları ve giyim üretim teknolojileri olduğu görülmektedir. Yine aynı raporda kursiyer verileri incelendiğinde, mesleki ve teknik eğitime katılan kursiyerlerin genel kursiyerlere oranının yaklaşık %65 olduğu belirtilmektedir.

Önceden insanların örgün veya yaygın eğitimden edindikleri bilgi ve beceriler belki de hayatları boyunca kendilerine yetebiliyorken, günümüzde bu durumun tersine döndüğü görülmektedir. Eski Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir. Selçuk'a göre, günümüzde diploma yerine, insanların devamlı değişen ihtiyaçlarını karşılayan sertifika sistemlerinin tercih edileceği bir döneme girilmektedir (Anadolu Ajansı[AA], 2019). Çünkü insanların on yıl öğrendiği gerek meslekleriyle gerekse teknoloji kullanımına ilişkin bilgi ve beceriler on yıl sonra yeterli olamamaktadır. Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenmeye bu açıdan bakıldığında ulusal ve uluslararası kapsamda sertifika sistemlerinin araştırılması önerilebilir.

3. Kaynakça

- Albayrak, M. (1994). Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10(29), 471-482.
- Anadolu Ajansı [AA]. (2019, 19 Şubat). Sertifikalar diplomaya dönüştürülebilir. *Hürriyet*. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/sertifikalar-diplomaya-donusturulebilecek-41122317#:~:text=Milli%20E%C4%9Fitim%20Bakan%C4%B1%20Ziya%20Sel%C3%A7uk,bir%20d%C3%B6neme%20do%C4%9Fru%20gidiyoruz%20E%20%80%9D%20dedi sayfasından erişilmiştir>.
- Atatürk Ansiklopedisi, (2022). *Halk evleri*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkevleri/> sayfasından erişilmiştir.
- Avcı, M. G., & Kiran, E. (2021). Toplumsal değişim, yetişkin eğitimi ve sosyoloji. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 835-856.
- Aysal, N. (2005). Anadolu da aydınlanma hareketinin doğuşu: köy enstitüleri. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9(35), 267-282.
- Bilir, M., (2009). Yetişkin eğitiminin tarihsel gelişimi: A. Yıldız ve M. Uysal (Ed.). *Yetişkin eğitimi: Kuramdan Uygulamaya*. İstanbul: Kalkedon.
- Celep, C. (2003). *Halk Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çeçen, A. (2000). *Atatürk'ün kültür kurumu halkevleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Ertürk, S. (1988). Türkiye'de eğitim felsefesi sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3).
- Gökçe, S. (2019). Türk modernleşmesinde halkevlerinin yeri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 2327-2350.
- Gülbitti, S. (2020). *Köy enstitüleri ve halk eğitimi*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Güneş, F., & Deveci, T. (2021). *Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürçayır Teke, S. (2017). *Seçkinleştirilen el sanatları ve geleneğin sınırları: olgunlaşma enstitüleri örneği*. *Milli Folklor*, 29(116).
- Kale, M. (2014). Eğitimin genel kavramları. Editör: E. Karip (Ed.), *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karabacak, S. (2021) Türkiye'de hayat boyu öğrenmenin kurumsallaşması ve hayat boyu öğrenme strateji belgesi. M. Sarıtepeci ve H. Yıldız Durak, (Ed.). *Dijital çağda hayat boyu öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karagöz, S. (2019). *Yetişkin eğitiminin Türkiye'de tarihsel gelişimi*, M. Güçlü (Ed.), Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme. Ankara: Pegem Akademi.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. doi:10.1037/h0054346
- MEB (1992). *Yaygın eğitim-ilçe düzeyinde yaygın eğitim faaliyetleri*, Ankara: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü.
- MEB, (2006). *Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. Ankara: MEB
- MEB, (2018). *Millî eğitim bakanlığı hayat boyu öğrenme kurumları yönetmeliği*.

- <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/04/20180411-13.htm> sayfasından erişilmiştir.
- MEB, (2020). Açık öğretim lisesi. <http://aol.meb.gov.tr/www/okulumuz/icerik/1> sayfasından erişilmiştir.
- MEB, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü [HBÖGM] (2019), İzleme ve değerlendirme raporu.<http://hbogm.meb.gov.tr/dosyalar/izlemedegerlendirmerapor/2019/mobile/index.html#p=2>
- MEB, (2022a) Köy enstitüleri. http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/egitimekatkilari/koy_enstitu.htm sayfasından erişilmiştir.
- MEB (2022b). *Olgunlaşma Enstitüleri*. <https://hbogm.meb.gov.tr/www/olgunlasma-enstituleri/icerik/1269> sayfasından erişilmiştir.
- Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Anı.
- Sarınay, Y. (2008). Türk milliyetçiliğinin tarihî gelişimi ve Türk Ocakları [Historical development of Turkish nationalism and Turkish Hearts]. İstanbul: Ötüken.
- Turan, Ş. (1999). *Türk devrim tarihi, çağdaşlık yolunda yeni Türkiye*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Türkoğlu, A., & Uça, S. (2011). Türkiye'de halk eğitimi: Tarihsel gelişimi, sorunları ve çözüm önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 48-62.